

## De coronacrisis als momentum voor het gevangeniswezen?

Beyens, Kristel; Robberechts, Jana; Vanhouche, An-Sofie

*Published in:*  
Panopticon

*Publication date:*  
2020

[Link to publication](#)

*Citation for published version (APA):*

Beyens, K., Robberechts, J., & Vanhouche, A-S. (2020). De coronacrisis als momentum voor het gevangeniswezen? *Panopticon*, 41(3), 365-372.

### Copyright

No part of this publication may be reproduced or transmitted in any form, without the prior written permission of the author(s) or other rights holders to whom publication rights have been transferred, unless permitted by a license attached to the publication (a Creative Commons license or other), or unless exceptions to copyright law apply.

### Take down policy

If you believe that this document infringes your copyright or other rights, please contact [openaccess@vub.be](mailto:openaccess@vub.be), with details of the nature of the infringement. We will investigate the claim and if justified, we will take the appropriate steps.

# De coronacrisis als momentum voor het gevangeniswezen?<sup>1</sup>

KRISTEL BEYENS<sup>a</sup>,  
JANA ROBBERECHTS<sup>b</sup> &  
AN-SOFIE VANHOUCHE<sup>c</sup>



*Panopticon*, 41 (4), 365-372  
© 2020 Maklu | ISSN 0771-1409 | Juli 2020

- a Gewoon hoogleraar, Vakgroep Criminologie, Onderzoeksgroep Crime & Society (CRiS), Onderzoekslijn Penalty & Society, Vrije Universiteit Brussel (corresp.: kristel.beyens@vub.be)
- b Doctoraatsonderzoeker, Vakgroep Criminologie, Onderzoeksgroep Crime & Society (CRiS), Onderzoekslijn Penalty & Society, Vrije Universiteit Brussel
- c Deeltijds gastprofessor en deeltijds post-doctoraal onderzoeker, Vakgroep Criminologie, Onderzoeksgroep Crime & Society (CRiS), Onderzoekslijn Penalty & Society, Vrije Universiteit Brussel

## 1. 'BLIJF IN UW KOT'

Met de uitspraak 'Blijf in uw kot', zette Maggie De Block midden maart 2020 de tijd voor iedereen stil. Burgers ondervonden wat het betekent om niet meer vrij te kunnen gaan en staan waar en wanneer ze willen, met wie ze willen. De enen voelden zich eenzaam, de anderen kloegen over gebrek aan privacy, omdat ze met te veel mensen te lang onder één (te klein) dak moesten leven. De coronacrisis en de *lockdown* leerden iedereen wat het betekent om afgesloten te zijn van fysiek contact met geliefden, vrienden en familie. Alle (gezamenlijke) activiteiten buitenshuis werden geschrapt. Mensen kregen last van een 'woestijngevoel', want alle dagen waren dezelfde. Na enkele weken hadden ze er genoeg van en snakten ze naar verandering en écht contact.

Dit lijkt een beetje op wat gedetineerden elke dag ervaren, maar dan wel in extremere vorm, gedurende weken, maanden en zelfs jaren: dag in dag uit dezelfde routines, in een slecht verluchte ruimte, zonder tuin of terras waar ze een luchtje kunnen scheppen als ze willen. Ze 'doen hun tijd' in een kleine gevangeniscel van negen vierkante meter, die tegelijkertijd slaap-, eet-, toilet-, was- en ontspanningsruimte is. Deze cel delen ze meestal met één of twee medegedetineerden, die ze bovendien niet altijd zelf kunnen kiezen en soms niet begrijpen omdat ze een andere taal spreken. Ook gedetineerden missen hun geliefde, familie en vrienden. En op hun beurt missen deze personen hun opgesloten partner, ouder, kind, ... Ze weten niet wanneer ze terug zullen vrijkomen en worstelen met de onzekerheid over de uitslag van hun proces, over hun invrijheidstellingsdatum, datum van penitentiair verlof of uitgaansvergunning. Terwijl de vrije burger ongeduldig uitkeek naar het moment dat de coronamaatregelen werden versoepeld heeft het gebrek aan perspectief voor de toekomst een zware impact op het welzijn van gedetineerden.

<sup>1</sup> Deze tekst is een sterk gewijzigde en aangevulde versie van BEYENS & ROBBERECHTS (2020). Gelieve er rekening mee te houden dat deze bijdrage tot stand kwam in een periode van snelle veranderingen.

De deprivaties die gepaard gaan met een gevangenisverblijf werden nog versterkt door de maatregelen die werden genomen naar aanleiding van de uitbraak van Covid-19 in het najaar van 2020. Net zoals in de vrije samenleving, trachtte men ook in de gevangenis het coronavirus te weren door contacten met de buitenwereld zeer sterk te beperken en zelfs volledig uit te sluiten. Dat de gevangenis – nog steeds – het best geïsoleerde instituut van de samenleving is, toont zich dan ook in de besmettingscijfers. Volgens gegevens van het Directoraat-generaal Penitentiaire Inrichtingen (DG EPI) werden er sinds de pandemie startte tot 5 juni 2020 in totaal 22 gedetineerden positief getest op Covid-19. Ondanks het feit dat gedetineerden op elkaar gepakt zitten, bleef tijdens het hoogtepunt van de pandemie in de samenleving het aantal besmette gedetineerden dus zeer beperkt.

De Covid-19 crisis had uiteraard een zware impact op het gevangeniswezen, waar werd gewerkt op twee niveaus, nl. het snel inperken van de gevangenispopulatie om de overbevolking in de mate van het mogelijke te verminderen en het enigszins doorbreken van het penitentiaire isolement van gedetineerden. Beide aspecten komen aan bod in deze bijdrage.

## 2. OVERBEVOLKING EN SOCIAL DISTANCING

Om het besmettingsgevaar in de gevangenissen te beperken, geeft het koninklijk besluit van 9 april 2020<sup>2</sup> aan de gevangenisdirectie de mogelijkheid om aan bepaalde gedetineerden een onderbreking van de strafuitvoering “coronavirus Covid-19”<sup>3</sup> of een vervroegde invrijheidsstelling<sup>4</sup> toe te kennen.<sup>5</sup> Dit zorgde voor een snelle daling van de gevangenispopulatie van meer dan 400 gedetineerden. Om de instroom van gedetineerden te beperken werd via een omzendbrief de tenuitvoerlegging van specifiek omschreven veroordelingen uitgesteld.<sup>6</sup> De overbevolking in de Belgische gevangenissen is al decennia legendarisch hoog, maar sinds de *lockdown* is de gevangenispopulatie onder andere dankzij deze maatregelen gedaald tot onder de 10.000 gedetineerden, iets waar minister van Justitie Geens voordien nooit echt is in geslaagd. Dat de gevangenispopulatie op zeer korte tijd kon dalen met meer dan 1000, nl. tot ongeveer 9600 gedetineerden tussen eind april tot midden mei 2020<sup>7</sup>, illustreert hoe maakbaar en dus ook manipuleerbaar het probleem van de overbevolking is. Onderzoek van MAES en NÈVE (2020) toont aan dat de overbevolking vooral in vier grote inrichtingen daalde: Brugge, Jamioulx, Lantin en Sint-Gillis. Algemeen is de daling het grootst in de regio Brussel (meer dan 20%), vervolgens in Wallonië en uiteindelijk in Vlaanderen (10%). Deze daling schrijven ze toe aan de bovengenoemde maatregelen en vermoedelijk aan een ander beleid ten aanzien van de voorlopige hechtenis (MAES & NÈVE, 2020). De daling is echter maar tijdelijk, want eens de coronacurve is afgevlakt, dreigt de curve van de overbevolking opnieuw te pieken. Na de pandemie moeten gedetineerden die een onderbreking van de strafuitvoering “coronavirus Covid-19” kregen, hun straf verder uitzitten en staat een inhaalbeweging voor de beklagden en de veroordeelden wiens strafuitvoering is uitgesteld in de sterren geschreven. En inderdaad, op 5 juni stond de teller alweer op 9.811 gedetineerden en neemt de gevangenispopulatie dagelijks en in een snel tempo weer toe.

2 KB nr. 3 van 9 april 2020 houdende diverse bepalingen inzake strafprocedure en uitvoering van straffen en maatregelen in het kader van de strijd tegen de verspreiding van het coronavirus COVID-19, BS 9 april 2020.

3 Art. 6-13, *Ibid.*

4 Art. 15, *Ibid.*

5 Voor een uitgebreide bespreking van dit KB zie Vanhouche & Nederland (2020).

6 Omz. van het college van procureurs-generaal bij de hoven van beroep 26 maart 2020 betreffende de Richtlijnen van het College van procureurs-generaal inzake de opschorting van de tenuitvoerleggingen van bepaalde veroordelingen tijdens de coronacrisis COVID-19, nr. 07/2020.

7 Bron: dagverslagen van de gevangenispopulatie, DGEPI.

Ook de moeilijkheden om in deze context een reclasseringsplan uit te werken kan de uitstroom beïnvloeden. De praktijken van de strafuitvoeringsrechtbanken hieromtrent zullen bepalend zijn (VANHOUCHE & NEDERLANDT, 2020).

Naast een daling van de gevangenispopulatie beoogt het koninklijk besluit tevens de verspreiding van het virus in de gevangenissen tegen te gaan door de bewegingen van gedetineerden in en uit de gevangenissen stop te zetten. Daarom werden de uitgaansvergunningen, de penitentiaire verloven en de beperkte detentie opgeschort<sup>8</sup> en verschijnen gedetineerden en geïnterneerden slechts in uitzonderlijke omstandigheden en na een gemotiveerde beslissing fysiek voor de strafuitvoeringsrechtbank of de kamer ter bescherming van de maatschappij.<sup>9</sup> Ook verplaatsingen van gedetineerden tussen de gevangenissen worden zo veel mogelijk beperkt om besmettingen te voorkomen.

Een andere reeks maatregelen heeft betrekking op *social distancing*. De gevangenissen werkten een systeem uit van compartimentering. Dit is een bubbel die bestaat uit een groep van gedetineerden die deelneemt aan éénzelfde activiteit, zoals de wandeling. Contacten buiten deze bubbel bleven zo veel mogelijk beperkt. Zo werd de arbeid in de werkhuizen beperkt, rekening houdend met de regels over *social distancing*. Werkzaamheden die de medische sectoren ondersteunden, zoals het maken van mondklappers, kregen voorrang. Daarnaast werden 'hygiënefatiks' ingezet in het kader van ontsmettingsactiviteiten. Buiten arbeid en de wandeling werden andere groepsactiviteiten zoals onderwijs of culturele activiteiten afgelast. Ook individuele begeleidingsactiviteiten door de diensten van de gemeenschappen werden geschrapt omdat deze diensten zelf beslist niet meer te komen omwille van veiligheidsoverwegingen.

Externe sociale contacten werden tot een minimum beperkt. Bezoek om professionele redenen door advocaten of aalmoezeniers en consulenten van erediensdiensten konden doorgaan met inachtneming van de regels van de *social distancing*. Alle andere vormen van fysiek bezoek in de gevangenis werden dus afgeschaft (FEDERALE OVERHEIDSDIENST JUSTITIE, 2020c). Dit leidde ertoe dat door de *lockdown* en de verplichting van *social distancing* gedetineerden nog meer tijd op cel moesten doorbrengen dan voorheen het geval al was.

### 3. NAAR EEN DIGITAL TURN IN HET GEVANGENISWEZEN?

In de vrije samenleving werd het gebrek aan persoonlijk en sociaal contact volop gecompenseerd door digitale communicatie. Om de isolatiepijnen van de burgers enigszins te verzachten werden sociale en emotionele verbindingen, die onmisbaar zijn voor het mentale evenwicht en welzijn, onderhouden via diverse digitale contactmogelijkheden. Echter, gedetineerden kunnen niet Teamen, Zoomen, Wherebyen, WhatsAppen, e-pertieven, etc.

De gevangenis is vanouds een 'communicatie-arme' omgeving (KNIGHT, 2016). De beperkingen op fysiek contact met de buitenwereld verhoogden de sociale en fysieke isolatie van de gedetineerden alleen maar. Deze situatie creëerde echter opportuniteiten voor nieuwe (digitale) initiatieven, die dan ook prompt werden aangegrepen door het directoraat-generaal. Op 13 maart 2020 ontvingen de gedetineerden een bericht van de directeur-generaal waarin

8 Art. 14 KB 13 mei 2020 tot verlenging van de maatregelen genomen bij het Koninklijk besluit nr. 3 van 9 april 2020 houdende diverse bepalingen inzake strafprocedure en uitvoering van straffen en maatregelen in het kader van de strijd tegen de verspreiding van het coronavirus COVID-19, BS 13 mei 2020.

9 Art. 16-18, *Ibid.* Deze maatregelen lopen tot 17 juni met mogelijkheid tot verlenging (zie KB 13 mei 2020 tot verlenging van de maatregelen genomen bij het Koninklijk besluit nr. 3 van 9 april 2020 houdende diverse bepalingen inzake strafprocedure en uitvoering van straffen en maatregelen in het kader van de strijd tegen de verspreiding van het coronavirus COVID-19, BS 13 mei 2020).

een compensatie werd toegekend: “Als compensatie voor het wegvallen van dit bezoek krijg je een extra belkrediet van €20 om in deze moeilijke tijden contact te kunnen houden met je familie en vrienden” (FEDERALE OVERHEIDSDIENST JUSTITIE, 2020b, p. 1). Omwille van het aanhouden van de maatregelen werd deze compensatie verlengd en ontvingen gedetineerden om de tien dagen een belkrediet van 10€. Daarmee kunnen ze ongeveer 90 minuten bellen. Gelukkig was de uitbreiding van telefoon op cel reeds voor de lockdown ingezet (GEENS, 2018), zodat op 13 mei 2020, 22 van de 33 gevangenen in België voorzien waren van telefoonlijnen tot in de cel<sup>10</sup>. Hierdoor kunnen heel wat gedetineerden 24/7 bellen vanuit hun cel, weliswaar binnen de beperking van de financiële middelen waarover ze beschikken. Bellen vanuit de gevangenis is immers duur, veel duurder dan in de vrije samenleving, al is het maar omdat gedetineerden niet kunnen genieten van allerlei tariefaanbiedingen die er wel zijn voor de vrije burger.

Covid-19 kan een momentum zijn voor een ‘digital turn’ in de gevangenen. Zo berichtte de Federale Overheidsdienst Justitie (2020c, p. 20) op 30 april: “Om de contacten tussen gedetineerden en de buitenwereld – en in het bijzonder de contacten met de sociale omgeving van de gedetineerde – te faciliteren en te ondersteunen, wordt voorzien in een nieuwe vorm van bezoek, namelijk virtueel bezoek via videogesprekken”. Dit is wellicht de meest verregaande ‘corona-innovatie’, weliswaar enkel voor die gedetineerden die geen enkele beperking hebben op het recht op contact met externe personen (bezoek en/of telefoon). Dit betekent dat deze gedetineerden per week een gratis videogesprek van twintig minuten mogen voeren via het programma Cisco Webex (FEDERALE OVERHEIDSDIENST JUSTITIE, 2020a). Gezien deze tool toelaat om zowel nationaal als internationaal te videobellen, is dit eveneens een grote opportuniteit voor de vele gedetineerden met migratieachtergrond, wiens familie vaak in het buitenland verblijft. In totaal werden 122 laptops ter beschikking gesteld om deze video-bezoeken mogelijk te maken in de 33 Belgische gevangenen. In de praktijk blijkt dat het gebruik van deze laptops wisselend is in de verschillende gevangenen. Ondanks enkele kinderziektes (DE BOLLE et al., 2020), kan men over het algemeen echter van een succes spreken, gezien in de eerste week van mei reeds 2500 virtuele bezoeken plaatsgrepen. Het belang van digitalisering voor het behoud van sociale contacten is duidelijk. Maar het belang van deze digitalisering in gevangenen reikt verder.

#### 4. DIGITAAL NOG NIET HET NIEUWE NORMAAL IN DE GEVANGENISSEN

Digitaal is reeds enige tijd het ‘nieuwe normaal’ in onze samenleving. Veel gedetineerden die gedwongen *off-line* moeten gaan door de vrijheidsberoving, ervaren deze verandering al even brutaal als de wijze waarop het onderwijs in de samenleving van de ene op de andere dag ‘brutaal digitaal’<sup>11</sup> is gegaan. JOHNSON (2005: 257) heeft het in dit verband over ‘a distinctive pain of modern imprisonment’, en gedetineerden worden als het ware ‘*cavemen in an era of speed-of-light technology*’ (JEWKES & JOHNSTON, 2009).

(Inter)nationale standaarden met betrekking tot detentiecondities vertrekken van het normaliseringsprincipe. Dit principe stelt dat het leven in de gevangenis zoveel mogelijk moet gelijken op de positieve aspecten van de samenleving. Hierdoor zou de kloof tussen de gevangeniscontext en de vrije samenleving moeten verkleinen, wat de herintrede in de samenleving en de aanpassing aan het maatschappelijke leven zou moeten vergemakkelijken. In het kader van de snelle digitalisering van onze samenleving wordt het digitaal bur-

<sup>10</sup> Persoonlijke communicatie met DG EPI.

<sup>11</sup> We ontleen deze uitdrukking aan VUB-rector Caroline Pauwels.

gerschap steeds belangrijker. Het is dan ook hoogstnoodzakelijk dat gedetineerden toegang hebben tot digitale technologieën en digitale competenties kunnen verwerven tijdens de detentie, zeker indien men meerdere jaren wordt opgesloten. In de gedetineerdenpopulatie, en zeker indien men lange tijd in de gevangenis verblijft, is het risico op digitale ongeletterdheid of achterstand dan ook zeer groot.

Het Belgische gevangeniswezen heeft de laatste jaren belangrijke stappen gezet in het digitaliseringsproces. Een belangrijke innovatie is het zogenaamde *PrisonCloud*.<sup>12</sup> Dit digitale communicatieplatform is momenteel beschikbaar in drie Belgische gevangenissen, nl. Beveren, Leuze-en-Hainaut en Marche-en-Famenne. *PrisonCloud* geeft elke gedetineerde van in hun cel 24/7 toegang tot digitale technologie en digitale applicaties zoals films en televisie. Gedetineerden kunnen via *PrisonCloud* ook binnen de gevangenis diensten digitaal contacteren, afspraken vastleggen, etc. (MAES et al., 2019).

Toch blijven de mogelijkheden van *PrisonCloud* beperkt: het is niet zo dat gedetineerden nu vrij op het internet kunnen. Integendeel, kort na de introductie van *PrisonCloud* werden meteen de grenzen van *PrisonCloud* voor de gedetineerden duidelijk toen in september 2014 ophef ontstond in de media. Het raakte bekend dat één van de websites die beschikbaar was gesteld via het platform in het kader van re-integratie-activiteiten, door gedetineerden werd gebruikt om berichten naar buiten te sturen.<sup>13</sup> De reactie van de overheid was niet alleen een onmiddellijk verbod op de toegang tot alle geselecteerde websites, maar tevens tot het volledige platform. Een maand later werd *PrisonCloud* weer opengesteld voor de gedetineerden en werd de externe beveiliging opgedreven. Toegang tot het internet vanuit de cel is tot vandaag, met uitzondering van de bibliotheekfunctie, helemaal afgesneden.

*PrisonCloud* is slechts één van de vormen die het gebruik van beveiligde digitale technologieën toelaat in gevangenissen. *Webex* is tijdens de *lockdown* o.a. ingeschakeld in het kader van de (versnelling van) de virtuele rechtsgang: magistraten die dat wensen, kunnen gedetineerden digitaal aan een zitting laten deelnemen om de voortgang van het proces niet te vertragen. Daarnaast wordt ook vanuit educatieve doeleinden ingezet op digitalisering. Softwareprogramma's zoals *Primo* en *Moodle* zijn elektronische leeromgevingen die hun weg vinden naar de gevangenis. Sinds april gebruiken de lesgevers van het vak 'samen leren in detentie', een penologiecursus voor VUB studenten, gedetineerden en gevangenispersoneel, ook *Moodle* in de gevangenis van Beveren. Het geeft de mogelijkheid om, net zoals voor andere studenten, lesmateriaal digitaal te delen met de gedetineerden. Gedetineerden krijgen daardoor eindelijk de mogelijkheid om lessen voor te bereiden aan de hand van teksten, kennisclips en podcasts. Dit zorgt ervoor dat de leerervaring van gedetineerden genormaliseerd wordt, dat lesgevers de kloof tussen studenten binnen en buiten de muren wegwerken en dat ondersteunende digitale lestechnieken een weg vinden naar de gevangenis. Ondanks deze vooruitgang botsen we ook hier eens te meer op het welgekende spanningsveld tussen beveiliging en normalisering, want ook deze leeromgeving is aan allerlei restricties onderworpen en hebben de gedetineerde-studenten geen toegang tot websites. Vanuit onderwijskundig opzicht is dit zeer problematisch. Oefeningen om zelfstandig wetenschappelijke literatuur of wetgeving op te zoeken, zijn cruciale competenties voor studenten criminologie, die gedetineerden niet kunnen aanleren. Maar ook daar lijkt

12 Voor de beschrijving en historisch-penologische analyse van *PrisonCloud* verwijzen we naar MAES et al. (2019). Deze bijdrage bouwt voor een stuk voort op deze publicatie.

13 Kamer van Volksvertegenwoordigers. (2014). Vraag nr. 39 van de heer Franky Demon van 28 oktober 2014. Vr. en Antw. Kamer 2014-2015. Bulletin nr. 54 003, 8 december 2014.

de toekomst hoopvol. Intussen krijgen gedetineerden de mogelijkheid om digitale examens via internet af te werken.<sup>14</sup> We juichen de vernieuwingen absoluut toe, en hopen dat de huidige digitale ontwikkelingen een progressief evoluerend digitaliseringsbeleid inzetten dat gedetineerden uiteindelijk op uiteenlopende levensdomeinen klaarstoomt voor hun terugkeer in de maatschappij.

## 5. VALKUILEN VAN DE DIGITALISERING

Deze initiatieven en de snelheid waarmee ze zijn doorgevoerd creëren heel wat opportuniteiten voor gedetineerden, zeker in deze tijden van contactarmoede. Tegelijk moeten we de digitalisering in de gevangenschappen omarmen met de nodige terughoudendheid. Het veiligheidsvraagstuk leidde bij aanvang van de introductie van technologie binnen de gevangeniscontext tot weerstand (VERCRUYSE, 1998). Gedetineerden zouden immers slachtoffers of getuigen kunnen lastigvallen of nieuwe feiten plegen (CHAMPION & EDGAR, 2013; VOLLAN, 2016). Echter, in het kader van de normalisering is het onmogelijk om een nulrisico na te streven. Onderzoek toont immers aan dat digitalisering binnen de gevangeniscontext kan bijdragen tot een veiligere leef-/werkomgeving (VOLLAARD et al., 2019) en tot een verhoging van het welzijn van gedetineerden en een succesvolle re-integratie (BARREIRO-GEN & NOVO-CORTI, 2015; REISDORF & JEWKES, 2016). Maar we ondervinden vandaag ook meer dan ooit dat virtueel contact slechts een armoedig en tijdelijk alternatief kan zijn voor het echte reële contact. De gefaseerde heropstart van het *face-to-face* bezoek in de gevangenis vanaf 25 mei 2020 is daarom alleen maar toe te juichen. Ook gedetineerden benadrukken het welgekende gevoel van 'huidhonger' (DE BOLLE et al., 2020). Het videobellen bijvoorbeeld mag daarom enkel behouden worden als een welgekomen bijkomende mogelijkheid tot contact met de buitenwereld en het fysieke bezoek zeker niet vervangen (PHILLIPS, 2012). Bronnen binnen het gevangeniswezen bevestigen ons dat dit alvast de bedoeling is. We kunnen alleen maar hopen dat dit subsidiariteitsprincipe overeind blijft in de toekomst.

Digitale procesvoering is niet nieuw en stuitte in het verleden al op heel wat weerstand, vooral vanuit de advocatuur. De voordelen zijn vooral de versnelling van de rechtsgang en het feit dat gedetineerden niet langer onderworpen hoeven te worden aan lichaamsfouilles, lange wachttijden in politiecellen in 'het paleis' in afwachting van hun verschijning voor de rechtbank, en langdurige en ongemakkelijke ritten met rammelende transportwagens van de gevangenis naar de rechtbank (McKAY, 2016). De nadelen van het digitale rechtspreken, dat nog meer van op letterlijke afstand zal gebeuren dan nu het geval is, zijn niet denkbeeldig. Onderzoek toont immers aan dat digitale procesvoering de mogelijkheid voor gedetineerden om zich te engageren, alsook een expressieve participatie in de procedure, beperkt (McKAY, 2015). Veel stof en onderzoeksaspecten dus om op te volgen in de toekomst.

## 6. COVID-19 ALS HET MOMENTUM OM DE TANKER TE LATEN KEREN? <sup>15</sup>

Wat de terugkeer van de overbevolking betreft zijn er weinig redenen voor optimisme, gezien de stijging van de gevangenispopulatie die zich vanaf einde mei 2020 al aftekent. Een duurzamere aanpak van het gevangenisprobleem is veeleer het (verder) in vraag stellen van de zin en onzin van de afzondering en de gevangenisstraf. Zou het niet beter zijn om van het Covid-19 momentum gebruik te maken om het huidige gevangenisproject radicaal om te gooien naar een andere manier van bestraffen en reactie op de criminaliteit meer te inte-

14 Vr. en Antw. Vlaams Parlement 2019-2020, 19 maart 2020, nr. 457.

15 Zie ook een eerder editoriaal van BEYENS (2019).

greren in de samenleving? Het duurzame penitentiaire project van De Huizen (CLAUS et al., 2013) en de transitiehuizen zijn hier alvast een stap in de goede richting van een herdenking van de wijze van uitvoering van de vrijheidsberoving. Maar laten we echter niet vergeten dat de transitiehuizen slechts een druppel op een hete plaat zijn en dat alles zeer traag gaat. Dit initiatief staat bovendien in schril contrast met de mastodontgevangenis van Haren die momenteel in het Brusselse wordt neergeplant en het gevangenisgezicht van de volgende decennia zal domineren. Zouden al die gedetineerden die bij de start van de *lockdown* in alle haast in onderbreking van strafuitvoering zijn gezet niet beter verder opgevolgd worden in de samenleving? Vanwaar de noodzaak om ze na de *lockdown* terug naar een betuttelende hoog beveiligde gevangenisomgeving te sturen, die de samenleving bovendien bakken geld kost? Net zoals er in de samenleving de roep is om de coronacrisis aan te grijpen voor een fundamentele herdenking van ons economisch, sociaal en ecologisch samenlevingsmodel, zou deze crisis best ook aangegrepen worden om ons bestraffingsmodel, inclusief ons straffenarsenaal en de strafmaten, fundamenteel in vraag te stellen en te herdenken. Want hoe goed bedoeld alle digitaliseringsinitiatieven ook zijn, uiteindelijk blijven ze een vorm van morrelen in de marge en een verdere legitimering van het bestaande systeem.

5 juni 2020

## REFERENTIES

- BARREIRO-GEN, M., & NOVO-CORTI, I. (2015). Collaborative learning in environments with restricted access to the internet: Policies to bridge the digital divide and exclusion in prisons through the development of the skills of inmates. *Computers in Human Behavior*, 51, 1172-1176.
- BEYENS, K., & ROBBERECHTS, J. (2020). Naar een 'digital turn' in het gevangeniswezen? In M. BRENGMAN (Ed.), *Post virtueel naar een nieuw normaal?* (pp. in press). ASP.
- CHAMPION, N., & EDGAR, K. (2013). *Through the gateway: How computers can transform rehabilitation*. <http://www.prisonreformtrust.org.uk/portals/o/documents/through%20the%20gateway.pdf>
- CLAUS, H., BEYENS, K., DE MEYER, R., GRYSOEN, M., & NAESSENS, L. (Eds.). (2013). *Huizen. Naar een duurzame penitentiaire aanpak*. ASP.
- DE BOLLE, E., EDAME, E., JANSSENS, G., VISSERS, I., & VANHOUCHE, A.-S. (2020). De klok is geen vriend. Persoonlijke ervaringen met de coronamaatregelen in de gevangenis van Beveren. *Fatik*, 166.
- FEDERALE OVERHEIDSDIENST JUSTITIE (2020a). *Bericht aan de gedetineerden – coronavirus Covid-19*. Interne communicatie.
- FEDERALE OVERHEIDSDIENST JUSTITIE (2020b). *Bericht aan de gedetineerden – coronavirus Covid-19*. <https://www.europris.org/wp-content/uploads/2020/03/NL-Flyer-gedetineerden-13-03.pdf>
- FEDERALE OVERHEIDSDIENST JUSTITIE (2020c). *Instructies Coronavirus-Update 30 april 2020*. <https://www.europris.org/wp-content/uploads/2020/05/Instructies-Coronavirus-30-april.pdf>
- GEENS, K. (2018, December 26). *Elke Belgische cel krijgt eigen telefoon én beter tarief* [persbericht]. <https://www.koengeens.be/news/2018/12/26/elke-belgische-cel-krijgt-eigen-telefoon-en-beter-tarief>
- JEWKES, Y., & JOHNSTON, H. (2009). Cavemen in an era of speed-of-light technology: Historical and contemporary perspectives on communication within prisons. *Howard Journal of Criminal Justice*, 48(2), 132-143.
- JOHNSON, R. (2005). Brave New Prisons: The Growing Social Isolation of Modern Penal Institutions. In A. LIEBLING & S. MARUNA (Eds.), *The Effects of Imprisonment* (pp. 255-284). Willan Publishing.



- KNIGHT, V. (2016). *Remote control. Television in Prison*. Palgrave Macmillan.
- MAES, E., & NÈVE, J. (2020). Detentie in tijden van Corona. Impact van COVID-19-maatregelen inzake strafuitvoering op de omvang van de gevangenisbevolking. *Fatik*, 166.
- MAES, E., ROBBERECHTS, J., BEYENS, K., & ROBERT, L. (2019). PrisonCloud voor gedetineerden. Grenzen aan digitale normalisering? *Panopticon*, 40(1), 28-44.
- McKAY, C. (2015). Video Links from Prison: Court “Appearance” within Carceral Space. *Law, Culture and the Humanities*, 1-21.
- McKAY, C. (2016). Video Links from Prison: Permeability and the Carceral World. *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, 5(1), 21-37.
- PHILLIPS, S. D. (2012). *Video Visits for Children Whose Parents Are Incarcerated: In Whose Best Interest?* <http://www.sentencingproject.org/publications/video-visits-for-children-whose-parents-are-incarcerated-in-whose-best-interest/>
- REISDORF, B. C., & JEWKES, Y. (2016). (B)locked sites: cases of Internet use in three British prisons. *Information, Communication and Society*, 19(6), 771-786.
- VANHOUCHE, A.-S., & NEDERLANDT, O. (2020). Een bespreking van het koninklijk besluit over de strafprocedure en uitvoering van straffen en maatregelen in het kader van de strijd tegen de verspreiding van het coronavirus COVID-19. *Fatik*, 166.
- VERCRUYSSÉ, J. (1998). *Penitentiair werkschrift. Basisopleiding penitentiair beampten*. Vervolmakingsinstituut der Penitentiaire Kaders (V.I.P.K.). Merksplas.
- VOLLAARD, B., KNOEF, M., & VAN DIJK, T. (2019). *Het effect van een alternatief detentieregime op gedrag en gezondheid van gedetineerden. Een experiment in een penitentiaire inrichting*. <https://www.tilburguniversity.edu/nl/actueel/persberichten/meer-autonomie-en-contact-met-de-buitenwereld-maakt-gedetineerden-minder-agressief>:
- VOLLAN, M. (2016). Widening the scope of the principle of normality. *Advancing Corrections Journal*, 1, 90-100.